

Türkiye'nin Covid-19 Dönemi Makroekonomik Görünümü

Turkey's Covid-19 Macroeconomic Outlook

Utku NALÇAKAN

Yüksek Lisans Öğrencisi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İktisat ABD, Eskişehir, Türkiye

ÖZET

Covid-19 salgınının 2019 yılının sonunda başlayan ve ülkemizde mart ayının başlarında görülen küresel ve yerel olarak ülkemiz açısından sağlık alanındaki etkisi ile, makroekonomik ekseninde etkisi yapılan bu tez çalışmasında elde edilen bulgular ile analiz edilerek anlatılmıştır. Makroekonomik olarak salgının büyüme, enflasyona, işsizliğe, kurlara, cari denge hesaplarına nasıl bir etki yarattığı, bu oranları ne derece de etkilediği incelenmiştir.

Araştırma yapılırken 2020 yılının ilk çeyreği yani salgının ilk görüldüğü zaman ile görece salgının aşılama etkisinin azaldığı hayatın kademeli ve kontrollü olarak normale döndüğü dönem olarak 2021 yılının yaz ayına kadar olan süreç baz alınarak bu çalışma yapılmıştır. En çok üzerinde durulan unsurların başında ülkemizin bu süreçte sahip olduğu makroekonomik veriler olmuştur. TCMB'nin Para Politikası Kurulu faiz kararları ve kura etkisi çalışma da yer almaktadır. Bu süreç içerisinde makroekonomik verilerin kuşkusuz kötüye gittiğini, ülkemizde derin bir yoksulluk ve ekonomik sıkıntı getirdiğini söylememiz mümkündür.

Bu çalışmada TCMB, TUIK, BDDK, SPK gibiresmî kurumların ilan ettiği makroekonomik veriler ve raporlar kullanılarak, Covid-19 salgını sürecinin analizinde kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Makroekonomi, Covid -19, Türkiye'de Makroekonomik Veriler

ABSTRACT

Covid-19 outbreak in our country and starting at the end of the month of March 2019 seen at the beginning of our country active in the field of health as well as with global and local macroeconomic effect on the axis with the findings analysed in this thesis are discussed. In macroeconomic terms, it has been examined how the epidemic affects growth, inflation, unemployment, exchange rates, current account balances, and to what extent it affects these ratios.

During the research, this study was carried out based on the process from the first quarter of 2020, that is, the first time the epidemic was seen, to the summer of 2021, the period when the vaccination effect of the epidemic decreased, and life gradually and controllably returned to normal. One of the most focused elements has been the macroeconomic data that our country has in this process. The Monetary Policy Board of the CBRT is also involved in the study of interest rate decisions and the impact of the exchange rate. In this process, macroeconomic data have undoubtedly deteriorated, in our country it is possible that we can say that it brings deep poverty and economic hardship.

In this study, it was used in the analysis of the Covid-19 epidemic process using macroeconomic data and reports announced by official institutions such as CBRT, TUIK, BRSA, CMB.

Keywords: Macroeconomics, Covid - 19, Macroeconomic Data in Turkey

1. GİRİŞ

Covid-19 salgınının küresel olarak insan sağlığını ve ülkelerin makroekonomisine olan etkisi kapsamlı çerçevede araştırılarak analiz edilmiştir. Çalışmanın üç ana bölümü ve alt başlıklarıyla birçok kavramsal olarak açıklaması ve ara başlığı bulunmaktadır.

Çalışma da Covid-19 salgınının gelişimi, ülkelere etkisi, ölüm ve enfeksiyona maruz kalmış fakat kurtulmuş insan sayısı araştırılmıştır. Bununla birlikte Covid-19'un ülkemiz açısından can kaybı olarak bilançosuna da değinilmiştir. İlk bölümde değinilen başka konular ise Makroekonomi kavramının ne olduğu, Makroekonominin bileşenleri olan işsizlik, enflasyon, büyüme, reel faiz ve nominal faiz, GSYH ve türleri, dolarizasyon, Cds puanı, kişi başına düşen milli gelir, Cari denge ve cari dengeyi oluşturan ithalat ve ihracat bileşenlerini kavramsal olarak araştırılmıştır ve açıklanmıştır.

Çalışma da ülkemizin ilk Bölümde yer alan makroekonomik kavramların oransal olarak değeri ile bu süreçte makroekonomik tablonun ne oranda artıp azaldığına yönelik veriler yardımıyla araştırılarak, analiz edilmiştir ve bu analizler sonucu çıkarımlarda bulunulmuştur.

Çalışma da Covid-19 salgınının ülkemizdeki sektörlere yani turizm, hizmet ve hizmet sektörü alt bileşenleri olan sağlık, ulaşım, eğlence ve eğitim sektörü, tarım sektörü ve tarım sektörü ile ilgili olan örümcek ağı teoremi, sanayi sektörünün üretimi ile ilgili verileri sunan PMI endeksi yani satın alma yöneticileri endeksi oranına kapsamlı ve teorik baz da araştırma yapılmıştır. Son bölüm reel olarak piyasasının ve sektörlerin salgında ekonomik, sosyal ve kültürel olarak ne ölçüde etkilendiğinin somut bir örneği niteliğini taşımaktadır.

Çalışmanın sonuçlarının; Sosyal bilime ve sosyal bilimcilere, sağlık alanında çalışma yapacak olan sağlık bilimcilere ve sağlık bilimine akademik perspektifte yarar sağlayacağı ve iktisadi bir bakış açısı sağlanması hem hedeflenmekte hem de düşünülmektedir

2. MAKROEKONOMİ KAVRAMI

Makroekonomi kavramı iktisat biliminin alt dallarından birisidir. Makro kelime anlamı olarak büyük/bütün gibi anlamlar ifade eden kavramdır. Makroekonomi ise büyük ekonomi yani üretim, istihdam, büyüme, Gsyh, Kişi başına düşen milli gelir, kurlar, faizler, enflasyon, işsizlik, ithalat, ihracat, tüketim, yatırım gibi geniş perspektif ile ekonomik analiz yöntemidir. Mikro ekonominin tam tersidir. Mikro ekonomide hane halkları bireyler ve firmalar varken, Makroekonomide küresel ekonomi veya ülkelerin yada mevcut baz alınan ülkenin ekonomisi bulunmaktadır.(YILDIRIM, 2019)

Makroekonominin kurucusu ve Makroekonomi kavramının ve bilimin öncüsü (1883 -1946). John Maynard Keynes'dir (sinem kutlu, 2017)

24 Ekim 1929 yılında meydana gelen Büyük Buhran olarak tarihe Kara Perşembe olarak geçen ve ABD Borsası'nın bir anda çökmesiyle oluşan, finansal piyasaları derinden etkileyen bir kriz olarak ortaya çıkmıştır. Talep yetersizliğinden ve durgunluktan kaynaklanan bu çöküş sonucu üretimin durma noktasına, yatırımların düşmesine dolayısıyla işsizliğin artıp istihdamın düşmesine neden olmuştur. ABD tarihinin en yüksek işsizliği 1929 -1932 tarihleri arasında görülmüştür. Bu dönemde işsizlik çalışan nüfus bazında %25 seviyesinde iken, üretim yapan çiftçilerin ise %25 'lik kesimi toprağından olmuştur.(ulutan, 1978)

Bu süreçte Keynes müdahaleci devlet anlayışını ortaya koyarak karma bir ekonomik modeli ve yeni bir iktisadi ekol ile Neoklasik iktisadi ortaya koymuştur. Bu süreçte kaleme almış olduğu İstihdam, Faiz ve Paranın Genel Teorisi isimli eseri Keynes'in yaklaşımını ifade eden önemli bir kaynak olmuştur. (Bulut, 2003)

Neoklasik İktisat, Klasik İktisat'a göre çeşitli bakış açısı ve teoriler getirmiştir. Klasikler de para nötr iken Neoklasikler de para mübadele (değişim) aracı olarak kullanılmıştır.

Klasikler de Görünmez el (Adam Smith), Her az kendi talebini oluşturur (Say yasası) gibi yaklaşımlar Neoklasik makro iktisatta devletin piyasaya müdahil olabileceğini ifade etmektedir. Bu durumun tam tersi ise, yani devletin piyasaya müdahale etmemesi, piyasanın kendi kendine düzene girebileceğini söyleyen yaklaşıma göre farklı bir yaklaşım getirmiştir. (eğilmez, Smith ve Keynes, 2015)

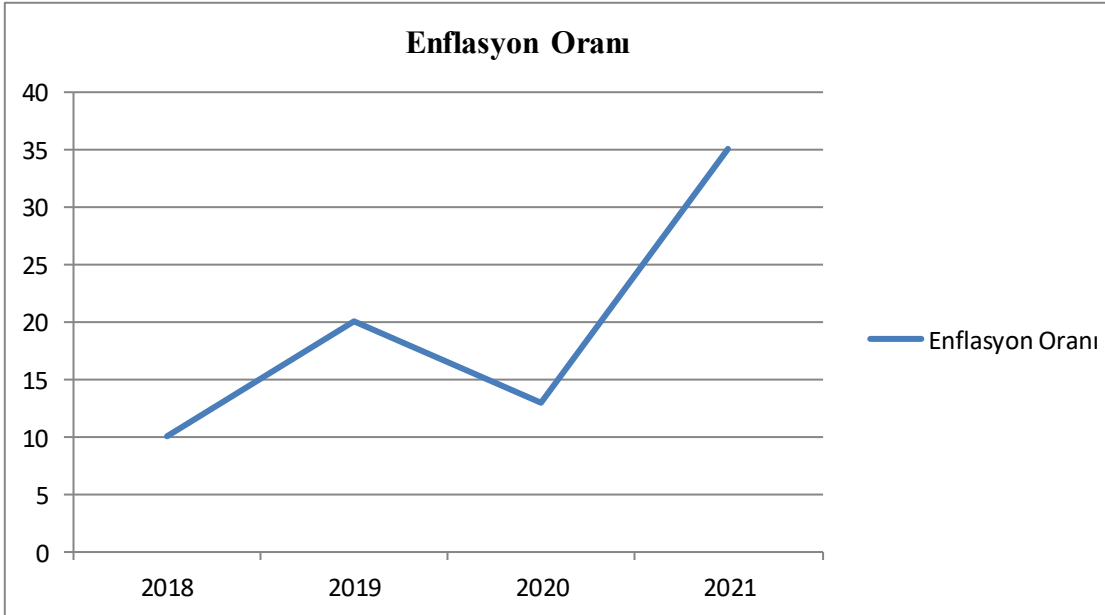
2.1. Covid-19 Sürecinde Türkiye'de Enflasyon

Pandemi süreci olarak 2020 yılı ile 2021 yılsonu arasını ve pandemi öncesi 2 yılı enflasyon analizine dâhil etmek gerekirse:

2018 yılının yaz aylarında Türkiye ile ABD arasında yaşanan siyasi Rahip Brunson krizi sonucunda dolar /TL kurunun 7,20 li seviyelere çıkması 2018 yılının 2 ve 3. çeyreğinde enflasyonun %25 li seviyelere doğru yükselmesine neden olmuştur. (yıldız, 2014). Fakat bu yükseliş uzun vadeli olarak bu seviyelerde kalmayıp 2019 yılının sonlarına doğru baz etkisi kaynaklı düşüş ivmesine içerisine girerek %12-15 hattına oturmuştur. 2020 yılının mart ayına doğru küresel olarak 2019 yılının sonunda görünen Covid-19 hastalığı ve ardından oluşan salgın Türkiye 'de resmi olarak 11 Mart 2020 tarihinde görülmüştür. Görülmesinin ardından kısıtlamalar, önlemler ve kapatmalar meydana gelmiştir. Bunun sonucunda daralan talep sonucunda enflasyon stabilize olmuştur. Bu stabilizasyon 2020 yılının mart ayından 2021 yılının ortalarına doğru resmi ölçümler ile enflasyon %12-18 diyebileceğimiz seviyelerde seyir etmiştir.

2021 yılının başlarında hatta 2020 yılının sonlarında başlayan aşılama ile ve aşılamanın yoğun olarak yapıldığı 2021 Haziran ayından sonra reel piyasanın açılması, kısıtlamaların kaldırılması, turizm sezonunun canlanması, sosyal hayatın kısmi de olsa normale dönmesi sonucunda harcamalar artmış, talep artmıştır. Bununla birlikte enflasyon artışı da gözlemlenmiştir.

Enflasyonun sert bir şekilde arttığı dönem ise pandemi süresi olarak baz alınan sürecin son 4 ayını kapsayan süreç olmuştur. Bu dönem içerisinde (2021 yılı Eylül, Ekim, Kasım, Aralık) TCMB 'nin politika faizlerini %19'lu seviyelerden %14 'e indirmesi sonucunda oluşan Dolar/TL kuru baskısı ve kurun 8 ,50'li seviyelerden 18'li seviyelere çıkıp ardından 20-21 Aralık 2021 tarihinde bankacılık ürünü olarak çıkartılan Kur Korumalı Mevduat (KKM) sistemi ile kurun 13,50 seviyelere inmesi bu süreç içerisinde meydana gelen Dolar/TL kur dalgalanması enflasyonist baskı oluşturmuştur ve enflasyon resmi olarak %35 seviyesinin üzerine çıkmıştır. (TCMB, TCMB - Döviz Tevdiat Hesaplarından Türk Lirası Vadeli Mevduata Dönüşümün Desteklenmesine İlişkin Basın Duyurusu , 2021)

Şekil 1. Türkiye'nin Enflasyon Verileri

Kaynak: Tuik, TCMB

Erişim Tarihi (10.01.2022) www.tuik.gov.tr

2.1.1. Covid-19 Sürecinde Türkiye'de Çekirdek Enflasyon

Çekirdek enflasyon bir önceki çalışmada kavramsal olarak açıklanmıştır. Tekrardan kavramsal çerçeveyi açıklamak gerekirse: Çekirdek Enflasyon mevsimsellikten arındırılmış gıda, enerji, barınma gibi ihtiyaç kalemlerinin enflasyon sepeti içerisinde çıkarıldığı ve volatil (fiyat oynaklığı) olmayan mal ve hizmetlerin yer aldığı özel kapsamlı enflasyon sepetidir. (Enver Erkan, 2021, s.12)

Türkiye'de Covid-19 salgınının başlangıç süreci olarak baz alınan 11 Mart 2020 tarihinden 2021 yılının sonuna kadar olan süreçte Çekirdek Enflasyon tek basamaklı enflasyona yakın seyir ederken 2020 yılının sonuna doğru artış trendi içerisine girmiştir. Bu tarihten itibaren düzenli olarak artış eğilimi içerisinde olmuştur.

2021 yılının 1. Çeyreği ile 2021 yılının 3. Çeyreğine kadar Çekirdek Enflasyon sabit bir seyir içerisinde olmuştur. Bunun nedenleri arasında TCMB Para Politikası Kurulu'nun faiz artırma kararı olmuştur.

2021 yılının son çeyreğine girerken Tüfe (Tüketici Fiyat Endeksi) ile birlikte Çekirdek Enflasyon senkronize (eş anlı) bir biçimde artış göstermiştir. Bunun makroekonomik perspektif ile nedenleri arasında TCMB uygulamış olduğu faizi yükseltme ve pas geçme politikalarından vazgeçerek, Politika Faiz'ini indirme kararı olmuştur. 2021 yıl sonunu Çekirdek Enflasyon'un resmi verileri baz alınarak %30 lu seviyelerin üstünde kapatmıştır.

Şekil 2. Türkiye'nin Çekirdek Enflasyon Verileri

Kaynak: Tuik, TCMB

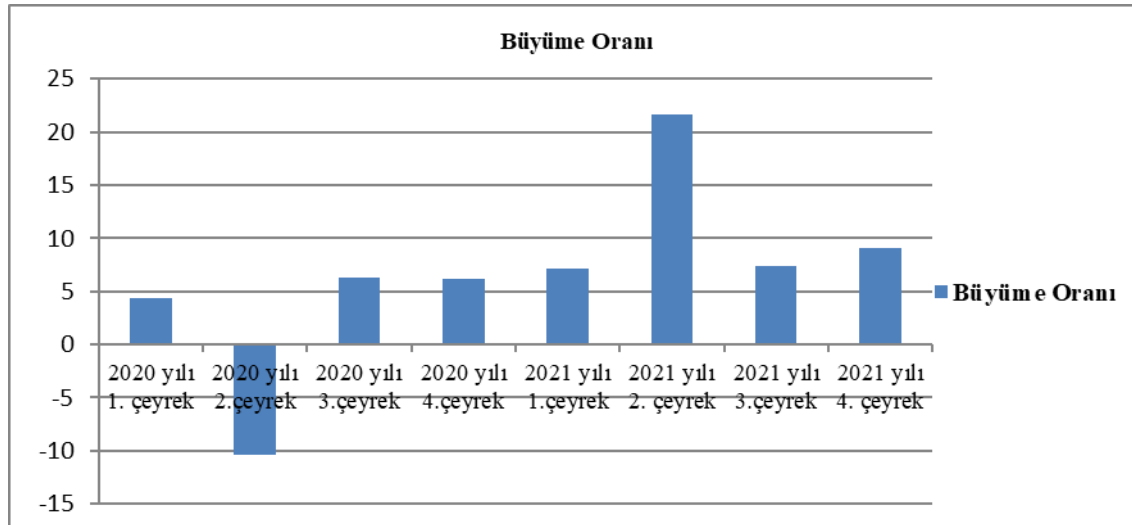
Erişim Tarihi (10.01.2022) www.tuik.gov.tr

2.2. Covid-19 Sürecinde Türkiye'de Büyüme

Covid -19 salgını sürecinde 2020 yılını ve 2021 yılını çeyrekler bazında analiz edilmesi gerekirse: 2020 yılının ilk çeyreği yani Covid-19 hastalığının ilk belirti(semptom) olarak görüldüğü dönemde büyüme oranı %4,4 seviyesinde olmuştur. Bunun başlıca nedenleri arasında Ocak ve şubat aylarının normal ve salgının etkisinin belirti olarak görülmemesinden kaynaklı olmuştur. 2020 yılının 2. Çeyreğinde (Nisan, Mayıs, Haziran) aylarında büyüme oranı negatif iki basamaklı bir seviye olan %-10,4 oranında seyir etmiştir. Büyüme oranının bu çeyrekte bu denli biçimde düşük gelmesinin başlıca nedenleri arasında pandemi kısıtlamaları olmuştur.

Hastalığın en hızlı biçimde ilk tepe (peak) yaptığı dönem bu çeyrekte görülmüştür. Bu nedenle gidilen kısıtlamalar arasında sokağa çıkma yasağı, 65 yaş üstüne kısıtlama, 20 yaş altına getirilen kısıtlama, ücretsiz izinler, işletmelerin kapatılması gibi bir dizi önlemler ekonominin küçülmesine, istihdamın azalmasına ve dolayısıyla işsizliğin artmasına, yatırımların azalmasına neden olmuştur. Küresel olarak ülkelerin de kısıtlamaya gitmesi, ihracat İthalat harcamalarında sorunlara neden olmuştur. Bu sorunlar ekonominin 2. çeyrekte ciddi anlamda küçülmesine sebebiyet vermiştir.

2020 yılının 3. Çeyreğinde ise makroekonomi kısıtlamaların kısmi olarak kaldırılmasıyla toparlanarak baz alınan 3. çeyreğin 6,3 oranında büyümesine neden olmuştur. Bu oranda büyümenin gelmesinin nedeni yaz aylarında gelen turizm gelirleri ile tarımsal üretimin yaz aylarında artması, talebin artması ve dolayısıyla tüketimin artması neden olmuştur. 2020 yılının son çeyreğinde büyüme oranı bir önceki döneme neredeyse eşit gelerek %6,2 oranında gelmiştir. Yıllık baz da 2020 yılında, pandeminin birkaç kez tepe yaptığı dönemde ve aşılamanın 2020 yılının son aylarında başlamasıyla birlikte büyüme oranı %1,8 ile pozitif bir oranla kapatmıştır. 2021 yılının ilk çeyreğinde pandemi kısıtlamalarının olmasına rağmen büyüme oranı %7,2 oranında gelmiştir. 2021 yılının 2. Çeyreğinde ise (Nisan Mayıs ve Haziran) aylarında baz etkisi kaynaklı ve aşılamanın yoğun bir biçimde gerçekleşmesinden kaynaklı olarak kısıtlamaların kademeli olarak kaldırılması ile %21,7 seviyesinde yüksek büyüme oranıyla karşılaşmıştır. (tuik, 2021)Baz etkisi ise bir önceki dönemin(yılın) aynı çeyreğinin yani 2020 yılının 2. çeyreğinin % -10,4 negatif büyüme oranının hesaptan çıkarılması ile gelen büyüme oranıdır. (Mahfi Eğilmez, Baz Etkisiyle Büyüme, 2021) Erişim Adresi: Baz Etkisiyle Büyüme (mahfiegilmez.com) 2021 yılının 3. çeyreğinde ise gelen büyüme oranı %7,4 oranında olmuştur. Bunun başlıca nedenleri arasında Turizm gelirleri, tek doz aşılama oranının %90 'lı seviyelere yaklaşması büyüme oranının bu seviyede gelmesine neden olmuştur.

Şekil 3. Türkiye'nin Büyüme Verileri

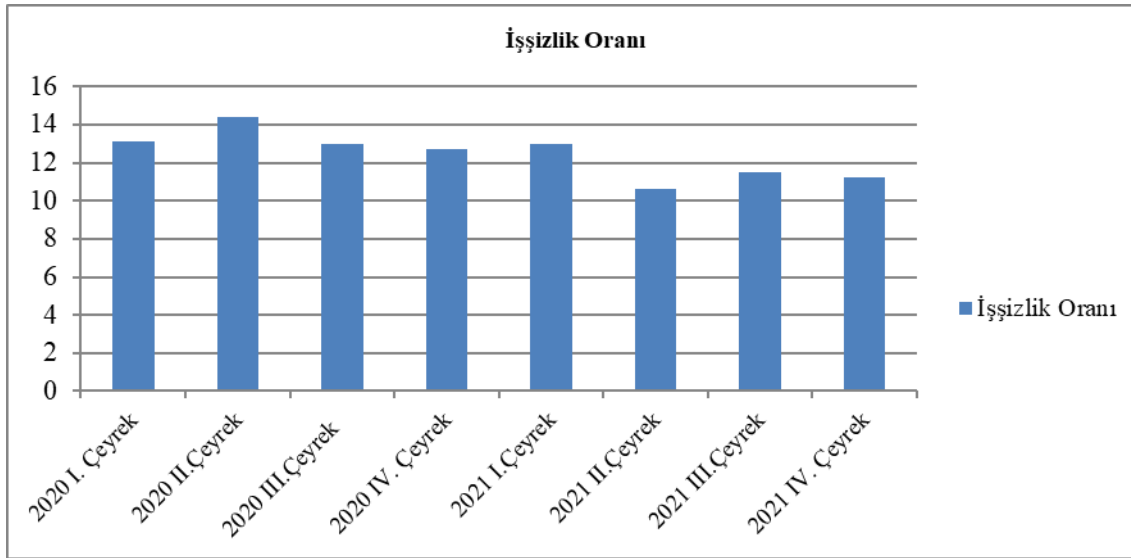
Kaynak: Tuik

Erişim Tarihi (02.03.2022)www.tuik.gov.tr

2.3. Covid-19 Sürecinde Türkiye'de İşsizlik

2020 ve 2021 yılı pandemi sürecini kapsayan dönemde aylık periyotlarla açıklanan işsizlik oranlarını makroekonomik eksende bir önceki bölümde teorik bir biçimde açıklanan İşsizlik tanımı kapsamında analiz etmek ve çıkarımlarda bulunmak gerekirse: 2020 yılının ilk çeyreğini içeren dönemde(Ocak, Şubat, Mart) TÜİK resmi verilerine göre işsizlik oranı sabit diyebileceğimiz seyir içerisinde ilerlemiştir.2020 yılının 2. Çeyreğinde ise işsizlik pandemi kısıtlamalarının etkisi ile, yatırımların azalması ve buna paralel olarak istihdamın azalmasıyla işsizlik oranında Tuik resmi verilerine göre bir önceki çeyreğe göre %1,5 oranında artış gerçekleşmiştir.

2020 yılının son çeyreğine girerken işsizlik oranı 2020 yılının ilk çeyreğinde sahip olunan işsizlik oranına geri gelmiştir. Genel olarak işsizlik 2021 yılında da 2020 yılına benzer bir seviyede devam etmiştir, sadece 2021 yılının 2. Çeyreğinde mevsimsel faktörlerden dolayı işsizliğin azaldığını, yaz aylarının başlaması sonucunda turizm girdilerinin artması, tarım sektörü istihdamının artması ve inşaat sektörünün canlanması sonucu ile aşılama oranının artışı sonucu kısıtlamaların azalması bu çeyrekte işsizlik verisinin %10,6 seviyesine düşmesine neden olmuştur.

Şekil 4. Türkiye'nin İşsizlik Verileri

Kaynak: TuikErişim

Tarihi (02.03.2022)www.tuik.gov.tr

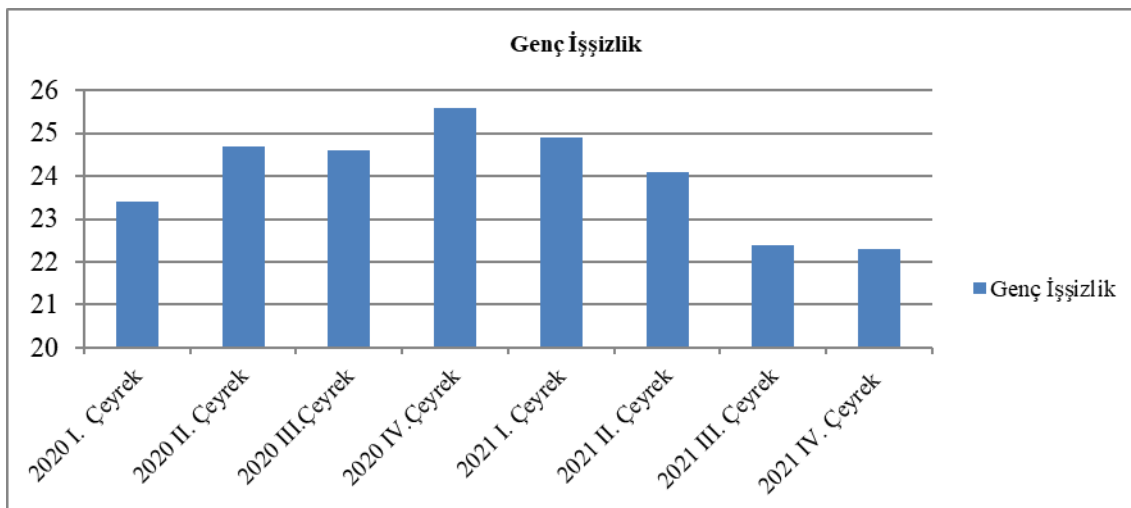
2.3.1. Genç İşsizlik

Genç işsizlik kavramı 15 -24 yaş aralığında olup çalışma isteğinde ve iradesinde olan ve iş arayıp işsizliğin makroekonomik kriterlerine ve kurallarına uygun olan kapsamda bulunan kişilerin oluşturduğu işsizlik oranıdır. Bu yaş bandında yer alan İlgücünün istihdam olan kişi sayısından çıkarılıp bulunan işsiz sayısının toplam iş gücüne bölünmesiyle elde edilen orandır. (Mehmet Bölükbaş, 2014, s. 21) Örnekleme yoluyla genç işsizlik kavramını açıklamak gerekirse:15-24 yaş arası toplam işgücü miktarı 100 birim olsun, istihdamda bulunan kişi sayısı 70 olsun buna göre 30 kişi bu yaş aralığında işsizlik.

$30 / 100 = \%30$ oranında genç işsiz vardır. Türkiye'nin makroekonomik olarak en yakıcı sorun teşkil edici problemi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir başka veri paylaşmak gerekirse: Ne istihdamda olup ne bir eğitim seviyesinde eğitim gören genç sayısı 2 milyon 805 bin kişidir. Bu oran genç işsizlik içerisinde azımsanmayacak bir veridir. (TUİK, 2021) Erişim Tarihi (12.02.2022) <https://www.tuik.gov.tr/>

Kavramsal olarak genç işsizliğin ne olduğuna ve Türkiye açısından sorunlarına değindikten sonra pandemi sürecinden Genç İşsizlik verilerinin ne olduğunu incelemek gerekirse: Pandeminin başlangıcından ve 2020 yılının ilk çeyreğinden itibaren (2020yılı) 2021 yılının ilk çeyreğine kadar (2021 Nisan ayı) genç işsizlik %25-%23 bandında seyir etmiştir. Bunun arka planı arasında pandemiden kaynaklı yatırımların azalması, istihdamın azalması, Üniversite mezunu gençlere yeteri kadar donanımlı ve beyaz yaka işlerin verilememesi, Üniversite mezunu genç sayısının ve genç nüfusun artış hızı ve bu nüfusa yeteri kadar işin sağlanamaması vs. gibi sorunlar Genç İşsizlik verilerinin yüksek gelmesine sebebiyet vermiştir.

2021 yılının ilk çeyreğinden sonra Genç İşsizlik verilerinde azalma meydana gelmiştir fakat bu azalma yüksek seviyede olmamıştır ve %23-%20 bandına doğru düşüş gerçekleştirmiştir. Bu düşüşün nedenleri arasında aşılama oranının artışı ve geçici mevsimsel olarak genç işçilerin istihdama katılması bu oranın düşmesini sağlamıştır.

Şekil.5. Türkiye'nin Genç İşsizlik Verileri

Kaynak: TuikErişim Tarihi (02.03.2022)www.tuik.gov.tr

2.3.2. Kadın İşsizlik

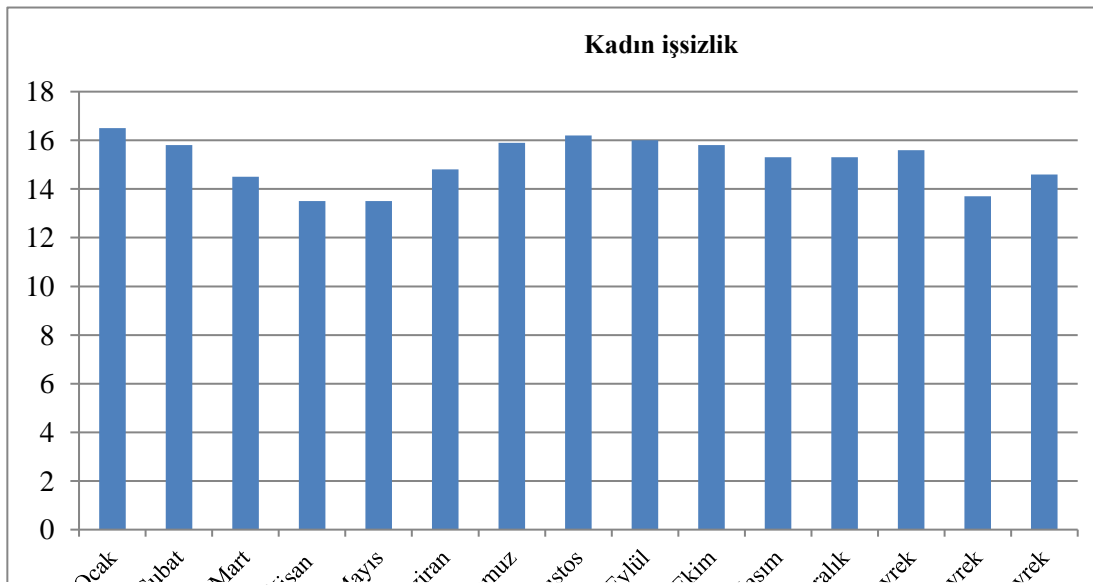
Kadın işsizlik kavramını Makroekonomik çerçeve de açıklamak gerekirse: Çalışma çağındaki kadınların (15-64 yaş arasında) istihdam edilenlerin kadın işgücü sayısından çıkarılması sonucunda ulaşılan ve bulunan sonucun toplam iş gücüne oranlanması ile bulunan sonuçtur. (Nurcan Önder, 2013) Örneğin: Kadın işgücü oranı 200 birim ise, istihdam da olan Kadın çalışan sayısı 180 ise 20 Kadın işsiz sayısı oluşacaktır.

$20 / 200 = \text{Kadın işsiz sayısı} / \text{toplam kadın işgücü sayısı} = \%10$ Kadın işsiz oranına ulaşılmış olacaktır.

Türkiye açısından pandemi süreci olarak alınan 2020 ve 2021 yılı baz alınmış olduğunda 2020 yılının ilk çeyreğinde %15-%16 seviyesinde bulunurken, pandeminin başladığı ve pandemi kısıtlamalarının görüldüğü dönemde Kadın işsizlik oranında %13 ile %14 arasına düşüş gerçekleşmiştir. 2020 yılının 3. Çeyreği ile son çeyreğinde ve 2021 yılının ilk çeyreğinde Kadın işsizlik oranında artış gözlemlenmiştir. Bu oran %16 seviyesine yükselmiştir.

Genel olarak işsizlik seviyesinin üzerinde görülen bir işsizlik seviyesi olmuştur. Genel olarak bu süreçte görülen işsizlik oranı %11- %13 arasında Tuik resmi verilerine göre seyir ederken, Kadın işsizlik oranında daha yüksek seviyede işsizlik görülmektedir. 2021 yılının 2. ve 3. Çeyreğinde ise Kadın işsizlik oranında bir miktarda olsa düşüş gerçekleşmiştir.

Kadın işsizlik oranının pandemi sürecinden bağımsız olarak yüksek seyir etmesinin nedenleri arasında Türkiye 'de mevcut egemen olan Ataerkil Kültür yapısı yani sosyolojik ve kültürel sorunların görülmesi ile kadınların kişisel tercihleri veya eşlerinin tercihleri doğrultusunda ev kadını olmayı tercih etmesi Türkiye 'de genel işsizlik seviyesinin üzerinde oransal olarak Kadın İşsizlik oranının bulunmasının arka planını oluşturan, kültürel ve sosyolojik sorunların görülmesinden kaynaklanmaktadır. (SAVRUL, 2017, s.13).

Şekil 6. Türkiye'nin Kadın İşsizlik Verileri

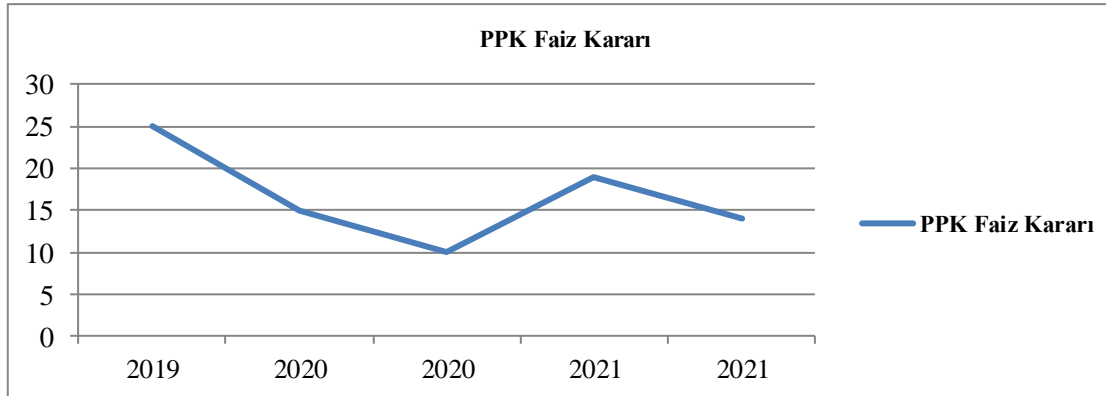
Kaynak: (Tuik, İşsizlik Oranları, 2021) Erişim Tarihi (02.03.2022)www.tuik.gov.tr

2.4. Covid-19 Sürecinde Türkiye'de Para Politikası Kurulu Faiz Kararları (PPK)

Covid-19 süreci ve öncesinde TCMB, Para Politikası Kurulu'nun aylık toplantıları sonucunda alınan faiz kararları 2018 yılının ağustos ayı ve sonrasında %24 seviyesinde olmuştur. Bunun başlıca nedeni Rahip Brunson olayı kilit nokta olmuştur. Bu olaya gelecek olursak: Türkiye ile ABD arasında gerilimin yaşanmasına ve doların 1 gece de 7,21 li seviyelere çıkmasına TL 'nin Dolar karşısında değerinin 5,50 'li seviyelerden 7,21 li seviyelere yükselmesi sonucunda yani Dolar/TL kurunun %30 artarak bu seviye gelmesine neden olmuştur. Kur üzerinde oluşan bu atak enflasyonist ortama zemin hazırlamıştır. (Duran, 2018)Enflasyon sert bir biçimde 2018 yılının Ağustos, Eylül ve Ekim ayında yükselmiştir. Bu yükselme ardından TCMB Politika Faizlerini 625 baz puan yani %6,25 oranında artırma yoluna giderek faizleri %24 'lü seviyelere getirmiştir. Bu durumda kur stabilizasyonu sağlanmıştır ve kur geldiği yere enflasyonda kademeli olarak düşmüştür. (Bloomberg, 2018)Erişim Adresi: Ekonomi ve Finans Haberleri, Piyasalarda Son Durum (bloomberght.com) Bu düşüşün ardından TCMB 2019 yılında faizleri düşürme kararı almıştır ve faizler %13- %15 seviyelere indirilmiştir. 2020 yılında yani Covid -19 salgınının Türkiye 'de görülmeye başladığı tarihlerde faizler daha da indirilerek tek haneye yani %8,25 seviyesine kadar gerilemiştir.

2020 yılının Kasım ayı itibariyle görevinden istifa eden Hazine ve Maliye Bakanı ile TCMB Başkanı 'nın ardından gelen yeni ekonomi yönetimi faizleri artırarak 2021 yılının mart ayında faizleri %19 seviyesine yükseltmiştir. Bu yükselişin ardından TCMB Başkanı görevinden alınmıştır. Sonrasında gelen yeni TCMB Başkanı faizleri 2021 yılının Eylül ayına kadar sabit bir düzeyde %19 seviyesinde bırakmıştır. Bu süreç içerisinde Dolar /TL kuru 7,50-8,50 bandına oturmuştur.

2021 yılının Eylül ayında ve sonrasında seri bir biçimde görülen PPK toplantısı sonucu faiz indirme kararı ile faizler %14 seviyesine kadar indirilmiştir ve TCMB 2021 yılını %14 faiz ile kapatmıştır. Bu süreç içerisinde kur volatil olarak oynak bir şekilde seyir izlemiştir. 2021 Ekim ayında 8,80 olan Dolar/TL kuru 2021 Yılı'nın son %14'lük faiz kararı ile 18 seviyelerini test etmiştir. 20 -21 Aralık 2021 tarihinde bankacılık ürünü olarak çıkan Kur Korumalı Mevduat (KKM) devreye sokulmuştur ve sonrasında Dolar/TL Kur'u 13- 13,50 seviyesine düşerek 2021 yılını bu seviyede kapatmıştır.

Şekil 7. Türkiye'nin Covid-19 Süreci PPK Faiz Kararları

Kaynak: TCMB

Erişim Tarihi (10.01.2022) www.tcmb.gov.tr

2.5. Covid-19 Sürecinde Türkiye'de Döviz Kuru (Dolar/ TL)

Covid-19 vakasının Türkiye'de ilk görüldüğü tarih olan 11 Mart 2020 tarihinin hemen 2 ay öncesinde yani 2020 yılının Ocak ve şubat aylarında dolar /TL kuru yeni yılı 6 TL seviyesinden açarken 2020 mart ayına kadar Dolar/TL kuru 6,50 TL li seviyeye gelmiştir. Trend çizgisi üzerinde 2020 yılının ilk çeyreğinde yer alan Dolar /TL kuru 2020 Nisan ayı sonlarında ve 2020 yılı mayıs ayı başında 7,20 li seviyelere doğru hareket ederek Trend çizgisinin üzerine bir taşma gerçekleştirmiştir. Mayıs ayının ortalarına ve Haziran, temmuz ayına doğru Dolar/TL kuru 6,85 TL seviyesinde 2. Çeyreği baz alan süreç doğrultusunda sabit kalmıştır. Trend çizgisi üzerinde yerini korumuştur. 2020 Ağustos ayı başına geldiği zaman Dolar/TL kurunda 7 TL üzerine kendisini atan kur seviyesi görülmüştür. Bu seviyede Dolar/TL kuru kalıcılık sağlamıştır. Kur yükselişinin nedenleri arasında PKK'nın almış olduğu faiz indirme kararları ile 2020 Ekim ayı sonunda görevinden alınan Merkez Bankası Başkanı bu kur artışının olmasına hatta 2020 yılının Kasım ayının başında bu hareketin 8,30 lu seviyelere kadar Trend çizgisi üzerinden taşmasına neden olmuştur. 2020 Kasım ayında görevden alınan Hazine ve Maliye Bakanı sonrasında Dolar/TL kuru 8 seviyesinin altına 7,50 TL seviyesine kadar gerilemiştir. Yeni göreve gelen Hazine ve Maliye Bakan'ı ile, TCMB Başkanı piyasalara güven vererek ve PKK'nın faiz artırma sinyali piyasalara verilmiştir.

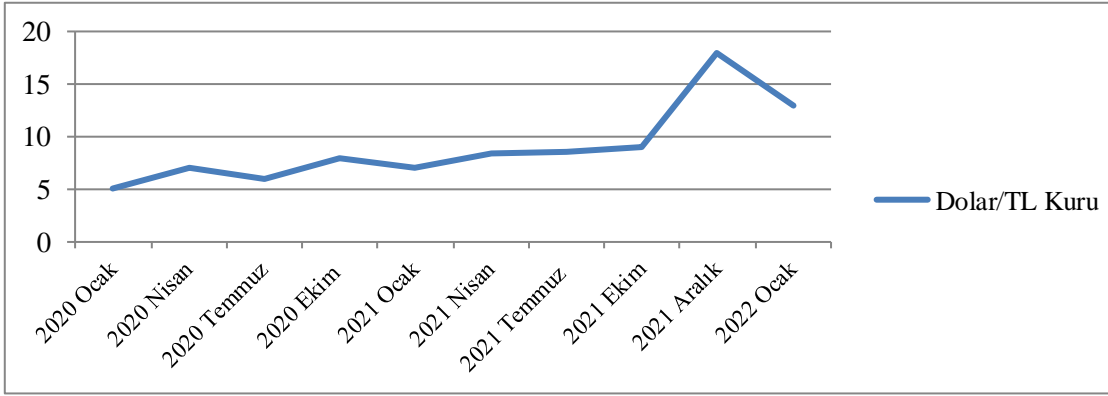
Bunun üzerine Dolar/TL kuru 2020 Kasım ayından 2021 Mart ayına kadar kur istikrarı sağlanmıştır. Kur seviyesi ise bu süreçte 8 TL altında olmuştur. Enflasyon seviyesi ise görece pandemi koşullarında kontrol altına alınmıştır ve TCMB Politika Faizi %19 seviyesine yükseltilmiştir. Bu yükselme ise Dolar /TL kurunu Trend çizgisinin altında bir seviyeye gerilemiştir. (TCMB, Gösterge Niteliğindeki Merkez Bankası Kurları, 2020)Erişim Tarihi (10.01.2022). 2021 yılının mart ayının sonlarına doğru TCMB Başkanı görevden alınmıştır. Bu görevden alınma kararı sonucunda piyasalar olumsuz etkilenmiştir ve Dolar/TL kurunun ateşi yükselmiştir. 2020 Kasım ayında ki kur seviyesi olan 8, 30 TL seviyesine yükselmiştir. 8,50 seviyesinde bulunan trend çizgisi üzerine Dolar/TL kuru yaklaşmıştır.

2021 yılının Nisan ayından 2021 yılının Eylül ve Ekim ayı başlarına doğru Dolar /TL kuru 8,30, 8,80 bandı arasında istikrarlı ve yatay bir pozisyonda dalgalanmıştır.(TCMB, Gösterge Niteliğindeki Merkez Bankası Kurları, 2021) Erişim Tarihi (10.01.2022).

2021 yılının Eylül ayında faizler 100 bas puan, 2021 yılının Ekim ayında 200 bas puan,2021 yılının Kasım ayında 100 bas puan ve 2021 yılının son ayı olan aralık ayında son 100 bas puan faiz indirimi ile Dolar/TL kurunda kırılma ve çift haneli seviyeye doğru sert bir hareket olmuştur. Trend çizgisi üzerinde yüksek bir oranda taşma meydana gelmiştir. (TCMB, Para Politikası Kurulu Kararları, 2021) <https://www.tcmb.gov.tr>/Erişim Tarihi (10.01.2022).

2021 Kasım ayında Dolar/TL 10 TL seviyesini ardından 11 TL seviyesini kırmıştır ve sonrası 14 TL seviyesine kadar sert ve kırılmalı bir şekilde yükselmiştir. 2021 yılının aralık ayında TCMB Dolar/TL kuruna 5 defa resmi olarak müdahale etmiştir. Dolar /TL kuru 2021 yılı aralık ayında 18 TL seviyesini kırmıştır fakat 20 Aralık günü kamuoyuna ilan edilen yeni bir bankacılık ürünü olan KKM (Kur Korumalı Mevduat) ortaya çıkarak Dolar/TL kuru üzerinde ki baskıyı gerileterek 2021 yılının aralık ayını Dolar /TL kuru 13 seviyesinde kapatmıştır.

(TCMB, Türk Lirası Mevduat ve Katılma Hesaplarına Dönüşümün Desteklenmesi Hakkında Tebliğ, 2021) <https://www.tcmb.gov.tr>/Erişim Tarihi (10.01.2022).

Şekil 8. Türkiye'nin Covid-19 Sürecinde Dolar/TL (Döviz) Kuru

Kaynak: TCMB

Erişim Tarihi (10.01.2022). www.tcmb.gov.tr

3. TARTIŞMA VE SONUÇ

Covid-19 salgını kuşkusuz Dünya'yı ve Türkiye'yi siyasi, sosyal, ekonomik ve sağlık yönünden oldukça olumsuz etkilemiştir. Bu çalışma da daha çok Covid-19 salgınının Türkiye üzerinde ki ekonomik ve ekonominin alt dalı makroekonomik etkilerinin analizini kapsamlı bir şekilde makroekonomik unsurlar (büyüme, işsizlik, enflasyon, faiz, kur,) yönünden incelenmiştir

Çalışmada ise makroekonomik kavramların Covid-19 süreci içerisinde makroekonomik verilerine yer verilmiştir. Pandemi döneminde işsizlik oranında ki inişli çıkışlı ivme, enflasyon oranında ki artış ve buna paralel TCMB'nin almış olduğu faiz kararı ve faizlerin önce indirilip sonra yükseltildiği pandemi süreci içerisinde ki dönemlere yer verilmiştir. Faiz kararı sonrası Dolar/TL kurunda meydana gelen yükselişler ile 2021 yılının Eylül ayından itibaren indirilen faizlerin Dolar/TL kuruna etkisi ile buna paralel gerçekleşen enflasyon oranının yükselmesi Çalışmada grafiksel ve verisel olarak kapsamlı bir biçimde yer verilmiştir. CDS puanı dediğimiz Türkçe anlamı ile Kredi Temerrüt Takası anlamına gelen Makroekonomik kavramın pandemi sürecinde gerçekleşen grafiğine yer verilmiştir Yine aynı dönem içerisinde büyüme oranının çeyrekler bazında değerlendirmesi ve pandeminin ilk çeyreği olarak nitelendirebileceğimiz 2020 yılı Nisan ve Temmuz ayı içerisinde ki dönemde -10,4 gelen büyüme oranının ilerleyen çeyrekler de yükseliş içerisine girerek yılsonunu pozitif büyüme oranı ile kapaması, grafikler yardımıyla ile değerlendirilip analiz edilmiştir.

KAYNAKÇA

1. Bulut, y. (2003). 1929 Dünya Ekonomik Buhranı ve Türkiye'de Devletçiliğe Geçiş . Ankara.
2. Eğilmez, M. (2021). Baz Etkisiyle Büyüme. Kendime Yazılar.
3. Eğilmez, m. (2015). Smith ve Keynes. Kendime Yazılar .
4. Erkan, E. (2021). Çekirdek Enflasyon Nedir? Ekonomist.
5. Savrul, F. Z. (2017). Kadınların İşgücüne Katılım Oranı, Ekonomik Büyüme, İşsizlik Oranı ve Kentleşme Oranı. Yönetim Bilimleri Dergisi.
6. Sinem kutlu, l. (2017). post keynesyen makro iktisadın metodolojik temelleri üzerine inceleme. izmir: dokuz eylül üniversitesi.
7. TCMB. (2013). Enflasyon ve Fiyat İstikrarı. Ankara: TCMB.
8. TCMB. (2019). Gösterge Niteliğindeki Merkez Bankası Kurları 2019. Ankara: TCMB.
9. TCMB. (2020). Gösterge Niteliğindeki Merkez Bankası Kurları. Ankara: TCMB.
10. TCMB. (2021). Gösterge Niteliğindeki Merkez Bankası Kurları. Ankara: TCMB.
11. TCMB. (2021). Para Politikası Kurulu Kararları. Ankara: TCMB.
12. TCMB. (2021). TCMB - Döviz Tevdiat Hesaplarından Türk Lirası Vadeli Mevduata Dönüşümün Desteklenmesine İlişkin Basın Duyurusu . Ankara: TCMB.
13. Tuik. (2021). GSYH büyüme hızı yıllık%. Ankara: TUİK.
14. TUİK. (2021). İşgücü İstatikleri. Ankara: TUİK.
15. Tuik. (2021). İşsizlik Oranları. Ankara: Tuik .
16. Ulutan, b. (1978). iktisadi doktrinler tarihi . istanbul.
17. Yıldırım, K. (2019). Makroekonomi.Seçkin Yayıncılık